

Gabal, I., 2006. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: GAC.

Heywood, A., 2008. *Politologie*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-115-1.

Jakoubek, M., 2016. *Teorie etnicity*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-185-5.

Janebová, R.; Valová, H., 2016. *Mohou za nepokoje na Šluknovsku v roce 2011 Romové? Rekonstrukce událostí z pohledu sociálních pracovníků a dalších účastníků*. In: Sociální práce 3/2016. ISSN 1213-6204

Jenkins, R., 2014. *Social Identity*. London: Routledge. ISBN 978-0-415-70691-9.

Keller, J., 2014. *Exkluze jako sociální problém a jako otázka metodologická*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7464-490-0.

Levitas, R., 2005. *The Inclusive Society? Social Exclusion and New Labour*. Basingstoke: Macmillan. 978-1-4039-4427-6.

Lewis, O., 1968. *La vida. A Puberto-Rican Family in the Culture of Poverty*. London: PantherBooks. ISBN 978-0394450469.

Mareš, P., 2006. *Social Exclusion and Social Inclusion: the Czech Perspective*. In: Sirovátka, T. The Challenge of Social Inclusion: Minorities and Marginalised Groups in Czech Society. Brno: Barrister & Principal. ISBN 80-87029-06-2.

Růžička, M., 2012. Wacquant v „romském ghettu“: poznámky k procesu ghettoizace v českých městech. In: Temelová, J. a kol. *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-378-0.

Toušek, L., 2006. *Kultura chudoby, underclass a sociální vyloučení*. In: Romové v osídlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 80-86898-76-8.

Toušek, L. a kol., 2018. *Labyrintem zločinu a chudoby: kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*. Brno: Doplněk. ISBN 978-80-7239-340-4.

Trlifajová, L. a kol., 2015. *Analýza politik nulové tolerance v Litvínově a Duchcově*. SPOT – centrum pro společenské otázky, z.s.

Trlifajová, L.; Hurrle, J., 2018. *Stěhování chudých a vznik sociálně vyloučených lokalit na venkově z perspektivy místních samospráv*. In: Bernard, J. Nic se tady neděje... Životní podmínky na periferním venkově. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-274-6.

Winkler, J., 2014. *Organizace implementačního procesu*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-7822-2.

Zákon č. 111/2006 Sb.: Zákon o pomoci v hmotné nouzi

Mgr. Jan Vašat, Ph.D. (jan.vasat@ujep.cz) je odborným asistentem na Katedře sociální práce, Fakulty sociálně ekonomické, Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (Department of Social Work, Faculty of Social and Economic Studies, Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem), Pasturova 1, 400 96 Ústí nad Labem, Česká republika. Zaměřuje se na témata sociální inkluze a integrace, problematiku sociální exkluze v prostředí sociálně vyloučených lokalit, komunitní práci.

Bc. Nikola Blahoutová (niky.blahoutova@seznam.cz) je studentkou navazujícího magisterského studia Řízení v sociální práci na Katedře sociální práce, Fakulty sociálně ekonomické, Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (Department of Social Work, Faculty of Social and Economic Studies, Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem), Pasturova 1, 400 96 Ústí nad Labem, Česká republika.

Konvergence české ceny práce

Jan Vlach

Článek se zabývá českou konvergencí ke skupině zemí EU 15 během hospodářského cyklu 2009–2019. Dokládá, že tradiční česká politika levné práce ve spojení s podhodnoceným směnným kurzem v posledním hospodářském cyklu podstatně zpomalila mzdovou konvergenci s dopadem na životní úroveň obyvatelstva. Z pohledu evropských proporcí vyšší česká míra zisku umožněná levnou českou prací pouze zčásti slouží k investicím v ČR. Stovky miliard míří k užití do zahraničí. Poddimenzovaná osobní spotřeba podvazuje hospodářský růst České republiky. Snížení daňové zátěže výdělků chystané v době vyrovnávání se s koronavirovou krizí zbrzdí přibližování české ekonomiky k evropským proporcím a prodlouží odliv kapitálu z ČR o další roky.

Úvod

Tento článek sleduje českou konvergenci ke skupině zemí EU 15 během hospodářského cyklu 2009–2019 v rámci rozvíjejících se tržních ekonomik EU. Danou problematiku analyzuje s ohledem na měnový kurz a vývoj cenové hladiny a ceny práce v kontextu s pohybem produktivity. Příspěvek nehodnotí vývoj Slovinska a Chorvatska, které byly coby součást tehdejší Jugoslávie napojeny na evropské trhy již před rokem 1989. Pro dokreslení hloubky ekonomické krize z let 2009–2013 a dokumentování dosažené úrovně na konci zmíněného hospodářského cyklu článek uvádí i data z roku 2008, tedy závěru předchozí konjunktury.

Autor se opírá o data Eurostatu a ČSÚ. Pro přehlednost se níže uvedené tabulky dokumentující pohyb během hospodářského cyklu omezují na uzlové roky vývoje v ČR. Časovou řadu uvádí konec předcházejícího cyklu – rok 2008, následují začátek

krize ve většině evropských zemí v roce 2009, oživení ekonomiky, které přerostlo v konjunkturu v roce 2014, a poslední rok 2019 před pandemickým šokem.

Jednotný výklad procesu ekonomické konvergence není k dispozici. Metodické přístupy a hodnocení se liší. Většinou analytici srovnávají vybrané objemové ukazatele a indexy. Sledují a analyzují tendenci méně vyspělých ekonomik dohánět ekonomiky více vyspělé.

Konvergence české ekonomiky k vyspělým tržním ekonomikám EU probíhá v širokém prostoru institucionálního zakotvení, v přibližování se a harmonizaci strukturálních ekonomických parametrů. Nejde jen o dohnání ekonomického výkonu a úrovně, nýbrž také a zejména o dosažení standardních hodnotových relací v rámci Evropského hospodářského prostoru, spojeného volným pohybem zboží, služeb, kapitálu a osob. Mezi základní aspekty konvergence patří zrealňování národní měny a vývoj cenové hladiny, včet-

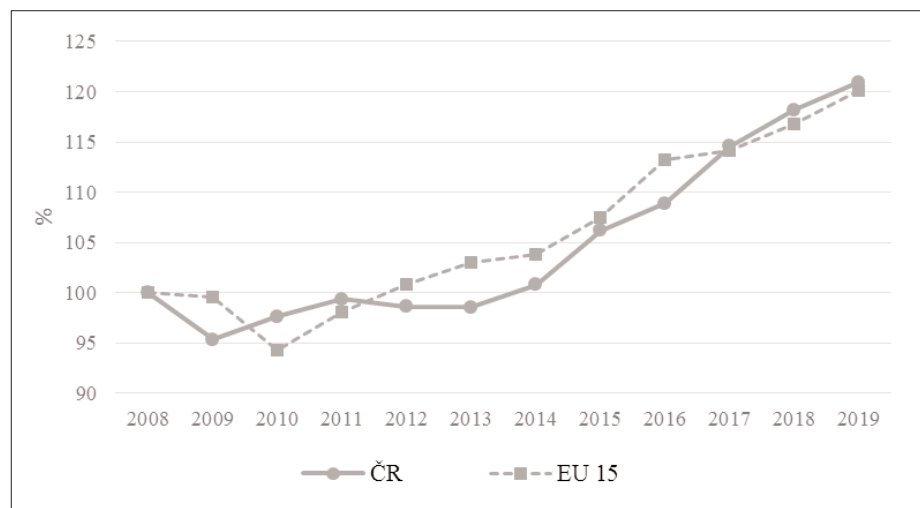
ně její struktury. Významný segment v tomto procesu představuje cena práce.

Cenová a výdělková podhodnocení v rozvíjejících se tržních ekonomikách EU ve vztahu k evropským standardům jsou hlubší než rozdíly v ekonomické úrovni. Práce je v těchto zemích levná, její podíl na rozdělení vytvořené přidané hodnoty je nižší než ve vyspělých tržních ekonomikách, zbývá tedy prostor pro rychlejší růst ceny práce než produktivity. Jednotlivé země postupují s různou intenzitou. *Jednostranné vyrovnávání cenové hladiny a struktury, které není podloženo růstem výdělků a produktivity práce, vede k poklesu reálných mezd a tím k poklesu životní úrovně. Klesající spotřeba domácností podlamuje ekonomický růst.*

Proporcionální vývoj je uzlovým bodem ekonomického rozvoje a růstu životní úrovně v rámci jednotného vnitřního evropského trhu a napojení na ostatní světové trhy. ČR v rámci sledované skupiny zemí vykazovala do roku 2012 nejvyšší

Poznatky z výzkumu

Graf 1: Bazický index vývoje HDP v národní měně v ČR a EU 15 v cenách roku 2015, rok 2008 = 100%

Zdroj: ČSÚ: Databáze národních účtů, dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/hdp_narodni_ucty; Eurostat: National accounts (ESA 2010), Annual national accounts, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, platnost všech internetových adres uvedených v tomto článku je ověřena k 1. 12. 2020, vlastní výpočet a zpracování

produktivitu práce a mzdovou hladinu. Náklady práce na jednotku HDP v přepočtu na osobu (jednotkové náklady práce) však byly po slovenských nejnižší.

Hospodářská krize z let 2009–2013 proces slaďování základních hodnotových relací narušila. Dopady na národní ekonomiky nebyly stejné, např. Polsko nebylo recesí prakticky zasaženo. *Oživení a konjunktura přinesly změnu politik sociálních partnerů v jednotlivých zemích. V emerging markets EU se výrazně zvýšila dynamika ceny práce tažená mzdami a platy. Pod tlakem odborů a nedostatku pracovníků se čeští zaměstnavatele k tomuto trendu připojili se zpožděním až v roce 2016.*

Ekonomický vývoj ČR během hospodářského cyklu 2009–2019 se odlišoval od pohybu v ostatních zemích (viz graf 1).

Restrikční rozpočtová politika vlády zpozdila nástup oživení a konjunktury.

Vývoj cenové hladiny, kurzu, produktivity a ceny práce

V podmínkách volného pohybu zboží služeb, kapitálu a osob by podle zákona jedné ceny neměly existovat výrazné rozdíly v cenové hladině a její struktuře v jednotlivých národních ekonomikách EU. Jeho působení však v EU deformují vedle dalších faktorů oddělené národní trhy práce s vlastní cenou práce. Analytici spatřují důvody v nízké mobilitě evropské pracovní síly.

Tradičně nízká cena práce ovlivňuje na rozvíjejících se trzích EU cenu neobchodovatelných statků, což srazí úroveň cenové

hladiny, která je jinak utvářena cenami obchodovatelných statků v zahraničním obchodě, které jsou pod působením zákona jedné ceny. Proces cenové konvergence v nových trzích ekonomikách tak probíhá pozvolně.

Ještě v roce 2008 česká cenová hladina ve srovnání s EU 15 – měřená indexem cenové úrovně¹ – byla spolu s lotyšskou nejvyšší (viz tabulku 1). Své postavení si udržela i během krizových let. Devalvace české koruny z listopadu 2013² při nízké inflaci její úroveň výrazně srazila. V roce 2019 se cenová hladina pohybovala pod předkrizovou úrovní, konvergence se změnila v divergenci. *S ohledem na změnu charakteru české ekonomiky z finalizující na přidruženou – zapojenou do produkčních a obchodních řetězců – rozšířil pokles cenové hladiny kanál úniku zdrojů z ČR.*

Z tabulky 1 vyplývá, že země s vlastní národní měnou vykazovaly ve sledovaném období pomalejší růst cenové hladiny. Státy, které vstoupily do eurozóny, konvergovaly rychleji k evropské cenové soustavě (Pobaltí, Slovensko).

S nižší cenovou úrovní souvisí i podhodnocení národní měny vzhledem k její paritě³. Zreálnování Kč se zastavilo v roce 2011. Zásadním obratem však byl kurzový závazek ČNB z konce roku 2013 udržet kurz Kč/EUR kolem 27 Kč. Ani v roce 2019 nedosáhl kurz úrovně z roku 2008, byl o 72 hal. měkčí⁴. Jestliže v roce 2019 průměrný kurz dosáhl 25,67 Kč/EUR, parita kupní síly k EU 15 odpovídala 17,08 Kč⁵, tzn. koruna byla o 1/3 podhodnocená. Měkká národní měna by měla posílit konkurenceschopnost na světových trzích⁶, avšak vytváří prostor pro odliv kapitálu do zahraničí.

V pobaltských zemích, které plati eurem, došlo k zreálnění měny cestou vyšší inflace, tj. růstem cenové hladiny. Ceny se v Estonsku zvedly v roce 2019 ve srovnání s rokem 2008 o 40 %, v Litvě o 36 %. Souběžně se zvyšovala i cena práce, resp. výdělek. Slovensko si před vstupem do eurozóny vyjednálo tvrdší kurz Sk/EUR, inflace ve sledovaném období dosáhla pouze 19 %⁷.

Jestliže česká cenová hladina dosahuje zhruba 2/3 vyspělých zemí EU, potom náklady práce jsou neproporcionálně pouze 2/5. Přes rychlejší růst ceny práce než produktivity práce vyrovnávání pokračovalo pomalu.

V průměru EU náklady práce⁸ dlouhodobě tvoří zhruba ze 3/4 hrubý výdělek (přímé náklady práce). Zbývá 1/4 připadá na zákonné pojištění, sociální a další dobrovolné požitky, personální náklady, náklady na výchovu učňů a dotace („nepřímé náklady práce“)⁹. Jejich podíl se mění v souvislosti s hospodářskou politikou, situací na trhu a kolektivním vyjednáváním.

V ČR v roce 2019¹⁰ představovaly mzdy za vykonanou práci a náhrady mzdy 72 % úplných nákladů práce. Relativně vysoká

Tabulka 1 Index cenové úrovně v rozvíjejících se trzích ekonomikách EU v %, EU 15 = 100 %

	2008 konec konjunktury	2009 krize	2014 oživení a konjunktura	2019 konec konjunktury	2019–2008 p.b.
Estonsko	65,6	64,2	67,1	74,7	9,2
Slovensko	62,3	64,0	61,7	69,4	7,1
Lotyšsko	69,2	64,8	64,2	68,7	-0,5
ČR	67,1	64,0	58,7	66,6	-0,5
Litva	59,3	58,7	57,0	63,2	3,9
Maďarsko	62,6	56,5	53,4	59,4	-3,2
Polsko	63,1	53,6	53,8	55,9	-7,2
Bulharsko	41,6	44,0	43,0	48,6	7,0

Zdroj: Purchasing power parities (PPPs), price level indices and real expenditures for ESA 2010 aggregates (prc_ppp_ind), dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, vlastní výpočet a úprava
Poznámka: Státy jsou seřazeny sestupně podle úrovně roku 2019.

váha nepřímých nákladů (28 %) souvisela s povinným sociálním a zdravotním pojištěním placeným zaměstnavatelem (25 %). Zbytek tvořil nízký objem nepovinných plnění zaměstnancům (zhruba 2 % nákladů práce), dále personální náklady, daně a dotace. Na rozdíl od jiných evropských zemí absentovaly náklady na výchovu učňů. Struktura je dlouhodobě stabilní. V závislosti na hospodářském cyklu se pohybují pouze nepovinná plnění zaměstnancům a personální náklady, výkyvy jsou minimální (± 1 %).

Náklady práce v EU 15 v období let 2008–2019 vzrostly o 25 %, české v přepočtu na EUR o 47 %. Po Maďarsku bylo vykázané tempo nejnižší v rámci sledovaných zemí. Příčinou bylo nízké a kolísavé tempo výdělků v letech krize a devalvace Kč. Přes pomalý růst byly české hodinové náklady práce v roce 2019 z titulu relativně vysokého zákonného pojištění stále nejvyšší v rámci rozvíjejících se trhů EU (viz tabulku 2). Díky vysoké dynamice výdělků i v období krize se nominálně zdražila práce v pobaltských zemích ve směru nastoupeného rychlého sblížení hodnotových proporcí s vyspělými ekonomikami.

Disproporce v cenové struktuře zřetelně vystupuje v souvislosti s produktivitou práce, resp. s ukazatelem HDP/pracovník. Po přepočtu na eura vzrostla česká produktivita o 30 % a dosahovala 54 % úroveň EU 15. Restriktivní hospodářská a rozpočtová politika vlády v období krize se odrazila v kolísavém výkonu ekonomiky a pomalém růstu produktivity ve srovnání s ostatními rozvíjejícími se trhy. Eurové vyjádření je navíc poznamenáno devalvací koruny. Vysoká tempa vykazalo Estonsko se zvýšením proti poslednímu roku předchozí konjunktury o 65 %.

Přesnější obraz o pohybu produktivity v komparaci s ostatními ekonomikami poskytuje převedení na stejnou, evropskou cenovou hladinu, tj. vyjádření ve standardech kupní síly (PPS). Také v evropské cenové hladině rostla produktivita pomalým tempem, oproti roku 2008 se zvýšila o pouhých 28 %, nižší nárůst vykazalo pouze Maďarsko a Slovensko. V případě ostatních sledovaných ekonomik nárůst osciloval kolem 45 %. V EU 15 se produktivita zvýšila během sledovaného hospodářského cyklu o necelých 17 %. Zpomalující náhrada práce kapitálem se odrazila v nízké dynamice produktivity ve srovnání s emerging markets EU.

Cenu práce je třeba posuzovat z jejího vztahu k produktivitě, z podílu práce na jednotce přidané hodnoty. Proporce uvedené v tabulce 3 komplexně postihují jednotkové náklady práce (dále „JNP“). Z národohospodářského hlediska výpočet vychází z podílu průměrné náhrady zaměstnancům na osobu ku HDP na pracovníka¹¹.

Makroekonomičtí analytici často pracují s podílem náhrad zaměstnancům na HDP¹².

Tabulka 2 Relace hodinových nákladů práce v eurech k úrovni EU 15 v %, EU 15 = 100 %

	2008	2012	2016	2017	2018	2019	2019–2008 v p.b.
ČR	35,2	34,7	34,0	36,9	39,7	41,5	6,3
Estonsko	30,3	29,9	35,6	37,5	39,1	41,2	11,0
Slovensko	26,8	30,9	33,7	35,3	36,6	38,5	11,6
Polsko	29,1	27,4	28,7	30,7	31,9	32,9	3,8
Lotyšsko	22,6	20,8	25,4	26,5	29,3	30,5	7,9
Maďarsko	29,9	25,7	25,7	28,2	29,0	30,5	0,6
Litva	22,6	20,5	24,4	26,2	28,4	28,9	6,3
Rumunsko	16,1	14,2	17,5	20,1	22,1	23,7	7,6
Bulharsko	10,0	11,8	14,9	16,2	17,0	18,5	8,5

Zdroj: Eurostat: Labour cost levels by NACE Rev. 2 activity, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, vlastní přepočet

Poznámka: Státy jsou seřazeny sestupně podle úrovně roku 2019. Náklady práce Eurostat šetří v 4letých intervalech (Labour costs survey), data za roky 2017 až 2019 Eurostat odhadl.

Tabulka 3 Relace HDP/pracovník v PPS k EU 15 v %, EU 15 = 100 %

	2008 konec konjunktury	2009 krize	2014 oživení a konjunktura	2019 konec konjunktury	2019–2008 p.b.
ČR	70,7	72,1	71,4	77,7	7,0
Polsko	54,8	57,8	65,8	72,6	17,7
Litva	57,6	54,4	67,0	70,9	13,3
Estonsko	57,6	57,6	65,4	70,3	12,7
Maďarsko	67,0	69,1	66,0	67,6	0,6
Slovensko	65,1	65,7	71,2	66,3	1,2
Rumunsko	44,3	44,5	50,1	65,1	20,8
Lotyšsko	49,8	49,8	57,3	61,7	11,9
Bulharsko	35,0	35,2	39,6	44,6	9,6

Zdroj: Eurostat: National accounts (ESA 2010), Annual national accounts, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, vlastní výpočet

Poznámka: Státy jsou seřazeny sestupně podle úrovně roku 2019.

Tabulka 4 Jednotkové náklady práce v národní cenové hladině v nových tržních ekonomikách EU a v EU 15

	2008 konec konjunktury	2009 krize	2014 oživení a konjunktura	2019 konec konjunktury	2019–2008 p.b.
EU 15	55,68	57,39	56,60	56,21	0,53
Bulharsko	45,62	48,20	55,95	58,46	12,84
Lotyšsko	53,73	53,22	49,00	57,72	3,99
Estonsko	57,44	55,50	52,12	56,8	- 0,57
Slovensko	45,24	48,26	46,69	52,73	7,49
Litva	49,81	50,58	45,30	51,78	1,97
ČR	46,90	46,92	48,68	51,24	4,34
Rumunsko	54,79	52,91	47,97	50,72	- 4,07
Polsko	50,33	48,96	48,43	49,09	- 1,24
Maďarsko	47,54	46,04	44,62	44,12	- 3,42

Zdroj: Eurostat: National accounts (ESA 2010), Annual national accounts, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, vlastní výpočet

Poznámka: Státy jsou seřazeny sestupně podle úrovně roku 2019.

Poznatky z výzkumu

Tabulka 5 Jednotkové náklady práce v evropské cenové hladině v nových tržních ekonomikách EU a v EU 15

	2008 konec konjunktury	2009 krize	2014 oživení a konjunktura	2019 konec konjunktury	2019–2008
EU 15	57,06	59,29	58,55	58,13	1,09
Estonsko	39,61	37,73	37,24	45,39	5,78
Lotyšsko	39,24	36,40	33,00	41,73	2,49
Slovensko	29,64	32,71	30,74	38,82	9,18
ČR	33,26	32,02	30,68	36,93	3,67
Litva	31,02	31,17	27,22	34,68	3,66
Bulharsko	20,00	22,47	25,66	30,27	10,27
Polsko	33,39	27,79	27,59	29,40	- 3,99
Maďarsko	31,33	27,57	25,41	28,38	- 2,95
Rumunsko	29,49	25,71	23,88	26,49	- 3,00

Zdroj: Eurostat: National accounts (ESA 2010), Annual national accounts, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, vlastní výpočet
Poznámka: Státy jsou seřazeny sestupně podle úrovně roku 2019.

Jejich postup nezohledňuje fakt, že objem náhrad zaměstnancům určuje struktura pracovníků, resp. počet zaměstnanců. Země, které mají vysoký podíl OSVČ na celkové zaměstnanosti, mají nízký podíl náhrad zaměstnancům na HDP, např. tento ukazatel za Itálii a Řecko je nižší než za ČR.

Z mezinárodního porovnání vyplývají nízké jednotkové náklady práce v ČR a to i ve srovnání se zeměmi s nižší cenou práce. V národní cenové hladině byly v roce 2019 o 5 p.b. nižší než v EU 15 (viz tabulku 4).

Rozdíl mezi JNP českými a EU 15 indikuje prostor možného růstu ceny práce. Jestliže průměrný měsíční hrubý výdělek v ČR v roce 2019 dosáhl hodnoty 34 111 Kč¹³, potom by se při evropské úrovni JNP za stávající struktury náhrad zaměstnancům měl pohybovat okolo 37 500 Kč, tj. o zhruba 10 % výše¹⁴. Zaměstnavatelé v ČR zís-

kali z rozdělení přidané hodnoty v roce 2019 zhruba 260 mld. Kč do zisku navíc ve srovnání s evropskými průměry. Podniky pod zahraniční kontrolou se podílely na hrubé přidané hodnotě zhruba 30 %¹⁵. Mimo území republiky tak mohlo odejít ve formě dividend přibližně 80 mld. Kč. Dceřiné firmy nadnárodních společností však v ČR vykazují podprůměrné JNP, inkasují tedy podstatný díl z uvedené částky. Z tohoto pohledu uvedený odhad minimální. Levná práce nenutí zaměstnavatele k její náhradě kapitálem. Rozvoj robotizace v ČR zaostává za již tak nízkou evropskou úrovní. V roce 2018 ČR vykazovala 135 průmyslových robotů na 10 000 pracovníků, Německo 338, Švédsko 247, Dánsko 240, Itálie 188, Rakousko 175, Slovinsko 174, v Číně jich bylo 140¹⁶.

Nesoulad mezi českou produktivitou a oceněním práce zřetelněji vystupuje v případě JNP v evropské cenové hladině

(HDP v PPS). V roce 2019 dosahovaly pouze 63,5 % úrovně EU 15, byly o 21 p.b. nižší.

V ČR nezaplacená práce z titulu jejího podhodnocení a nízké cenové hladiny představuje mimořádný zisk, který v podstatné míře realizují zahraniční subjekty v rámci svých produkčních a obchodních řetězců. Pouze část zisku zůstává v ČR. Za předpokladu, že se v roce 2019 vyvezlo zhruba 29 %¹⁷ produkce, z České republiky vedle dividend odplynulo zhruba 300 mld. Kč.

Z ČR z titulu levné práce odešlo v posledním roce konjunktury minimálně 380 mld. Kč. V předchozích letech byla situace obdobná.

Mzdová konvergence

V ČR se mzdy, resp. platy, podílejí na úplných nákladech práce téměř 3/4. Jejich pohyb je rozhodující pro vývoj ceny práce. V rámci nových tržních ekonomik, které se připojily k EU, Česká republika do krize vykazovala v souladu s produktivitou práce nejvyšší výdělkovou hladinu. Restriktivní politika vlády v období krize však výrazně zasáhla do mzdové konvergence. Projevilo se ztlumení výdělkové dynamiky, v roce 2013 s meziročním 0,5% poklesem průměrného výděлку v Kč (v eurech o 2,3 %). Zrychlení se dostavilo po roce 2015. Na konci hospodářského cyklu průměrný výdělek na přepočtené osoby byl o 51 % vyšší než v roce 2008, ještě v roce 2015 však zvýšení představovalo pouze 14 %. V eurovém vyjádření se český výdělek v období let 2008–2019 zvedl pouze o 46 %, z toho do roku 2014 o pouhých 3,2 %.

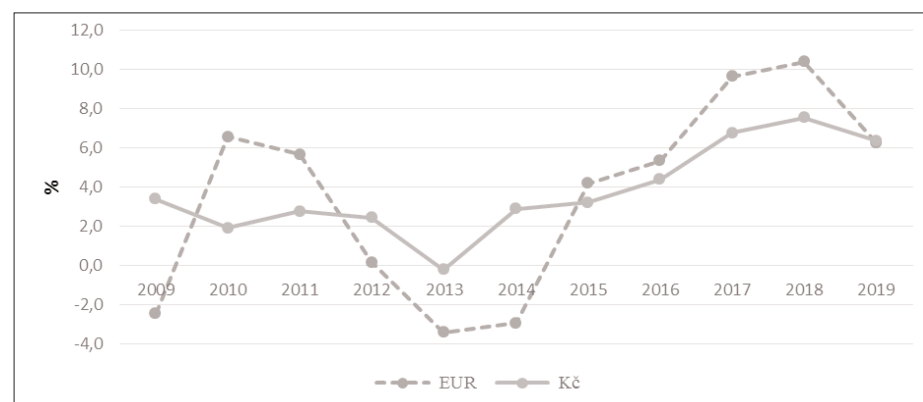
Pohyb české výdělkové hladiny po přepočtu na eura byl dramatičtější v důsledku pohybu kurzu Kč. Uzlovým bodem bylo administrativní znehodnocení koruny o 7 % na konci roku 2013. Cena české práce na zahraničních trzích se snížila. Vývoj nebyl – při nízkých tempech – plynulý (viz graf 2).

Z hlediska zahraničních partnerů devaluace koruny uměle snižovala českou cenu práce, brzdila konvergenci. Na druhé straně se vytvořil prostor pro udržení pozic na světových trzích, které po krizi vykazovaly vyšší stupeň oligopolizace.

V letech 2009–2019 byl vývoj výdělků v České a Slovenské republice nejpomalejší v rámci emerging markets EU¹⁸. V roce 2013 se tak po přepočtu na eura průměrný hrubý výdělek v Estonsku zvýšil nad českou úroveň i při nižší produktivitě práce. Po hluboké finanční krizi z let 2007 a 2008 Estonsko a ostatní pobaltské státy nastoupily cestu urychlené konvergence cenové hladiny a její struktury, včetně ceny práce, k evropským tržním parametrům (viz tabulku 6).

Rychle rostoucí cenová hladina eliminovala význam vysokého estonského

Graf 2: Meziroční přírůstky průměrného výděлку v ČR v Kč a v eurech v %

Zdroj: Eurostat: Net earnings and tax rates <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>; ČSÚ: Průměrná hrubá měsíční mzda a průměrný počet zaměstnanců (na přepočtené počty, kód: 110030-19, dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/pmz_cr, vlastní propočten

průměrného výdělku, který v paritním vyjádření dosáhl v roce 2019 pouze 95 % české úrovně. Naopak výrazně nízká cenová hladina se projevuje v polském paritním výdělku, který se od roku 2012 od českého vzdaluje: v roce 2019 byl téměř o 8 % vyšší. Uvedené vztahy ještě jasněji vystupují po odvodu daní a zákonného pojistného v čistých paritních výdělcích, od kterých se odvíjí příjmová hladina domácností.

Čisté paritní výdělky

Výdělek představuje nejvýznamnější zdroj příjmů domácností zaměstnanců, tj. většiny společností. Pro životní úroveň sehrává jeho výše po odvodu daní a zákonného sociálního pojištění klíčovou roli. V podmínkách volného pohybu osob v rámci EU je podstatné jeho zasazení do cenové hladiny země, kde je vyplácen. Další rozbor pracuje s čistým paritním výdělkem v paritě EU 15.

Český čistý paritní výdělek v roce 2019 dosáhl pouze 62 % průměru EU 15 při 78% podílu produktivity v PPS (viz tabulku 7). *Během hospodářské krize česká výdělková hladina ztratila svoje dominantní postavení v rámci skupiny nových členských tržních ekonomik. Na rozdíl od ostatních sledovaných zemí se cenová a mzdová konvergence české ekonomiky podstatně zpomalila. Více než v ČR si za svůj výdělek nakoupí polský a estonský zaměstnanec.*

Rozsáhlý vnitřní trh uchránil polskou ekonomiku před výraznějšími dopady hospodářské krize. Při nízké cenové hladině a relativně plynulém hospodářském růstu si již v roce 2013 polský zaměstnanec za svoji čistou průměrnou mzdu, resp. plat, koupil více než našinec. V roce 2019 polský čistý paritní čistý výdělek dosáhl 67 % EU 15 i při vyšším daňovém zatížení než v ČR. Polský rozsáhlý vnitřní trh země umožňuje sladění – z evropského hlediska nízkých – nominálních výdělků s národní cenovou hladinou. Silným impulsem byly deflační tendence na světových trzích v důsledku pádu cen vstupů po roce 2012. Kupní síla čisté mzdy nebo platu je tak nejvyšší v rámci emerging markets EU. Otázkou však je perspektivnost takové autarkie v rámci jednotného evropského trhu.

Estonský čistý výdělek v PPS překonal českou úroveň již v roce 2015. Dynamický vývoj nominálního výdělku provázelo jeho nízké zdanění na straně zaměstnance (prakticky celé zákonné pojištění platí zaměstnavatel). Rychlá mzdová konvergence se projevila v dosažení 66% úrovně EU 15 v roce 2019. Estonsko spolu se sousedními pobaltskými zeměmi se relativně rychle stávají rovnoprávnými partnery na evropském trhu.

Oba premianti vykazují nižší paritní produktivitu práce než v ČR, Polsko o téměř 7 % a Estonsko o necelých 10 %. Průměr-

Tabulka 6 Průměrné nominální hrubé měsíční výdělky v eurech v nových tržních ekonomikách EU a v EU 15

	2008 konec konjunktury	2009 krize	2014 oživení a konjunktura	2019 konec konjunktury	2014/2008 v %	2019/2008 v %
EU 15	2945	2907	3286	3510	111,6	119,2
Estonsko	837	791	1028	1427	122,8	170,4
ČR	911	889	940	1327	103,2	145,7
Litva	616	575	676	1199	109,7	194,5
Polsko	800	672	887	1151	110,9	143,9
Maďarsko	774	724	824	1140	106,5	147,3
Slovensko	735	754	869	1100	118,2	149,6
Lotyšsko	623	616	741	1083	118,9	173,9
Rumunsko	455	417	518	1004	113,8	220,9
Bulharsko	277	314	429	648	154,9	233,5

Zdroj: Eurostat: Net earnings and tax rates <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, vlastní propočty

Poznámka: Průměrného výdělku svobodného a bezdětného zaměstnance. Státy jsou seřazeny sestupně podle úrovně roku 2019.

Tabulka 7 Průměrné čisté měsíční výdělky v PPS v nových tržních ekonomikách EU a v EU 15

	2008 konec konjunktury	2009 krize	2014 oživení a konjunktura	2019 konec konjunktury	2019/2008 v %
EU 15	1860	1853	2006	2182	117,3
Polsko	869	877	1146	1462	168,3
Estonsko	910	869	1066	1444	158,7
ČR	939	990	1104	1357	144,5
Maďarsko	681	708	895	1200	176,3
Rumunsko	545	544	699	1194	219,2
Litva	716	675	810	1127	157,4
Slovensko	801	806	949	1046	130,7
Lotyšsko	585	601	708	1010	172,5
Bulharsko	423	458	681	966	228,5

Zdroj: Eurostat: Net earnings and tax rates <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, vlastní propočty

Poznámka: Průměrného čistý výdělek svobodného a bezdětného zaměstnance. Státy jsou seřazeny sestupně podle úrovně roku 2019.

ný čistý výdělek v PPS je v Polsku ve srovnání s ČR vyšší o téměř 8 % a v Estonku o necelá 6,5 %.

Tradiční česká politika levné práce ve spojení s podhodnoceným směnným kurzem v posledním hospodářském cyklu podstatně zpomalila mzdovou konvergenci s dopadem do životní úrovně obyvatelstva. Poddimezovaná osobní spotřeba podvazuje hospodářský růst ČR.

Snahy o zvýšení čistého výdělku snížením daňové zátěže zaměstnance jsou z hlediska konvergence ceny práce kontraproduktivní. Opatření daňového balíčku pro rok 2021 odpovídají tradiční politice levné práce.

Uvažovaný pokles sazby daně z příjmů zaměstnance z dnes dosahovaných 20 %

na 15 % zvedne čistý výdělek o 6,8 %. Zaměstnavatelé zmrazí současnou cenu práce. Realizace daňové úpravy zastaví konvergenci nákladů práce na 2 roky, tj. zůstane otevřený prostor pro odliv kapitálu. Avizovaná dvouletá platnost otvírá otázku reakce sociálních partnerů na řešení situace po třech letech, kdy se zaměstnancům sníží čistý výdělek, popř. zaměstnavatelům se jednorázově zvýší jejich náklady na práci. Jednorázové zvýšení daní o 5 p.b. je ekonomicky nesystémové a politicky neprůchodné.

Všech fyzických osob, daňových plátců, se dotýká snížení daně z příjmů cestou úpravy základní slevy na poplatníka na úroveň průměrného výdělku předchozího roku. Průměrný čistý výdělek by se v podmínkách

Poznatky z výzkumu

roku 2019 zvýšil o 2 %. Zaměstnavatelé by rok nemuseli zvyšovat své náklady na práci z titulu rostoucích výdělků. Zpomalilo by se řešení odlivu kapitálu z titulu levné práce cestou mzdové konvergence. Zpoždění by však nebylo tak výrazné jako v případě snížené sazby daně. Zohlednění průměrného výdělku předešlého roku v danění v běžném roce by oslabovalo motivační funkci mzdy.

Dalším opatřením daňového balíčku je zavedení stravenkového paušálu. Toto finanční plnění zaměstnancům by mělo být osvobozeno od daně z příjmu a zákonného pojištění. Týkalo by se zaměstnanců, kteří nemají přístup k závodní stravování, tj. zhruba 2,5 mil osob, z toho 1,5 mil. osob dostává stravenky s příspěvkem od zaměstnavatele a zhruba 1 mil osob nic nedostává¹⁹. Většinu malých a částí i středních zaměstnavatelů se tak otevírá prostor pro zvýšení měsíčního finančního plnění zaměstnanci o dalších 1 100 Kč. Lze předpokládat, že tento prostor využijí i zaměstnavatelé poskytující stravenky. Budou mít možnost odrážet tlak zaměstnanců na zvýšení výdělku s tím, že čistý měsíční příjem ze zaměstnání jim již vzrostl. *Přesto, že stravenkový paušál není podle planých právních norem odměnou za práci, uplatnění se může negativně projevit v průměrné celostátní mzdě dopadem až - 1,5 % a bude tlumit konvergenční trend. Uplatnění v praxi patrně zlegalizuje část „černých mezd“.*

Závěr

Slabost domácího kapitálu se projevila v posledních 30 letech v přeměně české ekonomiky z finalizující na podřízenou. Nové postavení na světovém trhu je podřízené zájmům nadnárodních společností, produkčním a prodejním řetězcům. Ze země různými cestami odchází vytvořená přidaná hodnota. Vedle jiných faktorů tomu otevírá prostor soustava podhodnocené národní měny, nízká domácí cenová hladina a levná práce.

Poslední hospodářský cyklus vláda a sociální partneři nevyužili k dynamické cenové a výdělkové konvergenci srovnatelné s ostatními rozvíjejícími se trhy EU. ČNB nezajistila zrealizování koruny. V posledním hospodářském cyklu pokračovalo udržování mzdového polštáře v rámci tradiční politiky levné práce spolu s ošetřováním měnového polštáře.

Před pandemickým šokem byl kurz Kč/EUR o 3 % měkčí než v roce 2008, kdy končila předposlední konjunktura. Koruna zůstala podhodnocená vůči euru o 1/3. Index cenové hladiny ve srovnání s EU 15 klesl o 0,5 procentního bodu. Ve vztahu k dosahované produktivitě je česká práce stále podhodnocená. Z republiky tak odplynulo v roce 2019 min. 380 mld. Kč, aby se realizovaly v zahraničí jako mimořádný

zisk nadnárodních společností nebo obchodníků.

Mzdy a platy jsou základní příjmovou položkou téměř poloviny české populace, od jejich výše se odvíjejí ostatní sociální plnění a důchody, jsou základnou životní úrovní. Kupní síla českého čistého výdělku neodpovídá úrovni produktivity práce. Více si za svoji odměnu za práci mohli nakoupit i zaměstnanci v Polsku a Estonsku.

Opatření daňového balíčku pro rok 2021 nevybočují z tradiční politiky levné práce. Snahy o zvýšení čistého výdělku snížením daňové zátěže zaměstnance jsou z hlediska konvergence ceny práce kontraproduktivní. Odliv kapitálu z republiky se prodlouží.

V konjunkturu obnovený trend české cenové konvergence, včetně ceny práce, k parametrům tradičních unijních tržních ekonomik byl přerušen útlumem v důsledku koronavirové pandemie. Pokračující odliv kapitálu z titulu české levné práce v řádu set miliard Kč ročně omezí zdroje pro překonání očekávané pokoronavidové krize. Hospodářská rekonstrukce bude ve znamení změn světového ekonomického a obchodního řádu. Produkční a obchodní řetězce projdou parametrickými změnami a celkovou transformací. Jejich novou podobu a strukturu ovlivní požadavky bezpečnosti a odolnosti ekonomik. Autarkní tendence vyvolají růst nákladů. Rozvoj ekonomiky v podmínkách nových tržních struktur se neobejde bez investic do digitalizace, robotizace a umělé inteligence. *Podhodnocené ocenění práce v ČR bude tlumit růst nákladů a nebude tlačit k využití nových technologií a postupů. Nadnárodní společnosti se budou snažit dále udržovat a exploatovat levnou českou práci k získání mimořádných zisků. Obdobné snahy budou i ze strany malých a částí středních domácích firem, kterým nízká cena práce umožňuje udržet se na trhu. Bude záležet na hospodářské politice státu a postupu sociálních partnerů, kolik vytvořených prostředků zůstane v doma jako zdroj investic a růstu životní úrovně.*

- 1 Podíl parity měny k/ke kurzu měny.
- 2 Kurzový závazek ČNB z listopadu 2013 k udržení kurzu kolem 27 Kč/EUR ukončila bankovní rada až v dubnu 2017. Cílem měla být ochrana pře deflačními tlaky.
- 3 ČSÚ: Evropský srovnávací program, dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program
- 4 Eurostat: Exchange rates, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- 5 Eurostat: Purchasing power parities (PPPs), price level indices and real expenditures for ESA 2010 aggregates. Dostupné na https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=prc_ppp_ind&lang=en
- 6 S ohledem na dlouhodobý charakter kontraktů je vliv kurzového pohybu omezený.
- 7 Eurostat: Harmonised index of consumer prices, HICP – inflation rate, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00118/default/table?lang=en>

- 8 Eurostat: Labour cost survey 2008, 2012 and 2016 – NACE Rev. 2 activity, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>; Beran V.: Bulletin No 12 Monitoring nákladů práce v České republice, ve státech Evropské unie a v USA v letech 2011–2016, VÚPSV 2019, ISBN 978-80-7416-354-8, dostupné na <https://www.vupsv.cz/publ/bulletiny>
- 9 Blíže MPSV: Certifikovaná metodika: Sledování nákladů práce a práce jako výrobního faktoru v ČR a v zahraničí, Praha 2013, Příloha, dostupné na https://www.mpsv.cz/documents/20142/225504/sledovani_nakladu_prace.pdf/18555430-7985-0c47-cb5f-8bccd5794b0a
- 10 ČSÚ: Úplné náklady práce 2019, ČSÚ 2020, kód 110027 – 20, dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/uplne-naklady-prace-2019>
- 11 Blíže MPSV: Certifikovaná metodika: Sledování nákladů práce a práce jako výrobního faktoru v ČR a v zahraničí, s. 8–13, Praha 2013, dostupné na https://www.mpsv.cz/documents/20142/225504/sledovani_nakladu_prace.pdf/18555430-7985-0c47-cb5f-8bccd5794b0a
- 12 Např. Fassmann M., Myant M., Pavelka T., Švihlíková I., Hejduk R., Smejkalová K., Středula J.: Šance na přibližování českých mezd vyspělé EU, SONDY, Pohledy 1/19, Praha 2019, ISBN 978-80-86845-69-9.
- 13 ČSÚ: Průměrná hrubá měsíční mzda a průměrný počet zaměstnanců (na přepočtené počty, kód: 110030-19, dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/pmz_cr, dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/pmz_cr
- 14 Odhad na základě dat národních účtů, blíže ČSÚ: Databáze národních účtů, dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/hdp_narodni_ucty
- 15 ČSÚ: Databáze národních účtů, tab. M000105b Podíl hrubé přidané hodnoty sektorů podle vlastnictví, resp. odvětví na HDP, resp. na HPH daného odvětví, dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/hdp_narodni_ucty
- 16 Zdroj: International federation of Robotics (IFR): World Robotics 2019, dostupné na <https://ifr.org>
- 17 ČSÚ: Databáze národních účtů, tabulka M000101a HDP výrobní metodou (běžné ceny dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/hdp_narodni_ucty; ČSÚ: Zahraniční obchod ČR se zbožím – roční údaje – 2019, dostupné na [https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do](https://www.czso.cz/csu/czso/Zahraniční_obchod ČR se zbožím – roční údaje – 2019, vlastní výpočet.
18 Následující mezinárodní porovnání pracuje s průměrným výdělkem svobodného a bezdětného zaměstnance, „Single person without children, 100 % of AV“. Tento postup eliminuje rozdíly ve struktuře mezd a platů z titulu sociální situace zaměstnance a jeho rodiny. Dostupné na Eurostat: Net earnings and tax rates <a href=)
- 19 Kvantifikace převzatá ze studie Fassmann M.: Český zaměstnanec v době pokoronavirové, Pohledy 1/2020, Sondy, s.r.o. Praha 2020, s. 29, dostupné na <https://www.cmkos.cz/cs/obsah/222/ekonomicke-analyzy>

Zdroje

(platnost všech internetových adres uvedených v tomto seznamu je ověřena k 1. 12. 2020)

Beran V.: Bulletin No 12 Monitoring nákladů práce v České republice, ve státech Evropské unie a v USA v letech 2011–2016, VÚPSV 2019, ISBN 978-80-7416-354-8, dostupné na <https://www.vupsv.cz/publ/bulletiny/>
 ČSÚ: Databáze národních účtů, dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/hdp_narodni_ucty
 ČSÚ: Evropský srovnávací program, dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program
 ČSÚ: Průměrná hrubá měsíční mzda a průměrný počet zaměstnanců (na přepočtené počty, kód: 110030-19, dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/pmz_cr

ČSÚ: Úplné náklady práce 2019, ČSÚ 2020, kód 110027-20, dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/uplne-naklady-prace-2019>

ČSÚ: Zahraniční obchod ČR se zbožím – roční údaje – 2019, dostupné na [https://www.czso.cz/csu/czso/Zahraniční obchod ČR se zbožím – roční údaje – 2019](https://www.czso.cz/csu/czso/Zahraniční_obchod_ČR_se_zbožím_–_roční_údaje_–_2019)

Eurostat: Harmonised index of consumer prices, HICP – inflation rate, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00118/default/table?lang=en>

Eurostat: Exchange rates, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat: Labour cost levels by NACE Rev. 2 activity, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat: Labour cost survey 2008, 2012 and 2016 – NACE Rev. 2 activity, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat: National accounts (ESA 2010), Annual national accounts, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat: Net earnings and tax rates <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Eurostat: Purchasing power parities (PPPs), price level indices and real expenditures for ESA 2010 aggregates (prc_ppp_ind) dostupné na https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=prc_ppp_ind&lang=en

Fassmann M.: Český zaměstnanec v době pokorona-virové, Pohledy 1/2020, Sondy, s.r.o. Praha 2020, s. 29, dostupné na <https://www.cmkos.cz/cs/obsah/222/ekonomicke-analyzy>

Fassmann M., Myant M., Pavelka T., Švihlíková I., Hejduk R., Smejkalová K., Středula J.: Šance na přiblížení českých mezd vyspělé EU, SONDY, s.r.o. Praha 2019, ISBN 978-80-86845-69-9, dostupné na <https://www.cmkos.cz/cs/obsah/222/ekonomicke-analyzy>

International federation of Robotics (IFR): World Robotics 2019, dostupné na <https://ifr.org>

MPSV: Certifikovaná metodika: Sledování nákladů práce a práce jako výrobního faktoru v ČR a v zahraničí, Příloha, Praha 2013, dostupné na https://www.mpsv.cz/documents/20142/225504/sledovani_nakladu_prace.pdf/18555430-7985-0c47-cb5f-8bccd5794b0a

Ing. Jan Vlach (j.vlach@post.cz) byl dlouholetým pracovníkem Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (Research Institute for Labour and Social Affairs), Dělnická 213/12, Praha 7, 170 00. Zabýval se problematikou ceny práce a je spoluautorem certifikované metodiky jejího sledování a analyzování.

Diskuse

Úvahy o sociálně ekonomických dopadech covidu-19 v kontextu českých národních zájmů

Jaroslav Šulc

Článek se zabývá sociálními a ekonomickými dopady koronavirové pandemie. Zdůrazňuje, že její důsledky zpochybňují neoliberální globálně aplikovaný model ekonomického rozvoje. Podle autora je třeba nově definovat roli státu a posílit krizové řízení. Česká republika by podle něho měla impuls koronavirové pandemie využít k tomu, aby opustila model ekonomiky založené na levné pracovní síle a slabých sociálních standardech.

Úvod

Navzdory velmi zarmucujícím zprávám o počtech obětí koronavirové pandemie je – z obecnějšího hlediska – jejím zásadním problémem vysoký nárůst počtu infikovaných osob s těžkým průběhem nemoci v určitém regionu při vysokém reprodukčním čísle (nad 1,5 a více), kdy se akutní potřeba nemocniční péče přiblíží kritické hranici momentálně dostupných lidských a přístrojových kapacit.

Dlouhodobá kombinace vysoké nakažlivosti virem nutící vlády k vyhlásování nejrušnějších omezení (*lockdown*), zatímni neznalost účinného léku (potažmo spolehlivé a obecně dostupné preventivní vakcíny¹), obrovské nároky na zvýšení deficitu veřejných financí a omezení produkce v řadě oborů a odvětví a rovněž dopady na psychické rozpoložení zejména strašících osob v populaci udělala z covidu-19 nadlouho *událost prvořadě důležitosti v dialektické jednotě hrozba – příležitost*.

Přes všechny mezery (byť rychle zacelované) v poznání všech souvislostí covidu-19 je žádoucí pokusit se promyšlet podobu budoucího uspořádání společnosti i jejího sociálně ekonomického mechanismu². Vedle převratných protikoronavirových dějů v přírodních vědách se otevřel prostor také pro zásadní diskuse na poli řady *společenskovedních disciplín*. Na mysl budeme mít v tomto článku především česká specifika,

ovšem s přihlédnutím k řadě zahraničních i globálních souvislostí.

Trvale udržitelný rozvoj ano, ale jaký?

Pandemie covidu-19 nastoluje požadavek nově uchopit podobu moderního paradigmatu *udržitelnosti/překonanosti dosavadního neoliberálního globálně aplikovaného modelu sociálně ekonomického rozvoje*. Praxí byl zpochybněn celý zúžený rámec konceptu tzv. *trvale udržitelného rozvoje*. Ten byl dosud převážně chápán jako hledání kompromisu mezi dlouhodobější orientací společnosti na *hmatatelný ekonomický růst a současně na tlumení jeho často aktuálních negativních environmentálních i společenských dopadů*.

V kritických okamžicích důraz na ekonomický růst zatím vždy vítězil, a ne úplně bezdůvodně. *Hmatatelný ekonomický růst* totiž není imaginární veličina. Je nutné za ní vždy vidět zcela reálný obsah, smysl a společenské funkce. Počínaje produkcí potravin přes sériovou produkci prakticky celého sortimentu spotřebního zboží až po nabídku nejrůznějších služeb včetně kulturních. Celý tento „klasický“ hospodářský mechanismus byl minimálně několik století principiálně postaven na předpokladu (obvykle) *narůstajících* objemů výstupu, na který jsou nastaveny další systémy počínaje odměňováním (prémiováním) až po generování dostatečné sumy financí (zís-

kávaných z daní a odvodů) umožňující financovat většinu odvětví služeb. Podle toho je hodnocena úspěšnost příslušné vlády či socioekonomického systému.

Přetrvávající poptávku po (rostoucích) výstupech nelze přehlížet. Česká republika vychází relativně dobře v mezinárodním srovnání *rovnoměrnosti v rozdělení* jak příjmů, tak následně i reálné spotřeby zboží a služeb mezi různé příjmové/spotřební skupiny domácností. Ovšem v průměru *asi každý desátý český občan žije pod hranicí příjmové chudoby. A asi každý šestý žije pod hranicí naturální chudoby*. Prohloubení sociální deprivace způsobené covidovou krizí inkasují právě nejnižší příjmové skupiny³ mající často překerní zaměstnání. Co se pak týče mezinárodního srovnání reálného konzumu jak potravin (v optimální nutriční struktuře), tak ve vybavenosti domácností předměty běžné i dlouhodobé spotřeby, zdá se, jako bychom měli za vyspělými státy výstup pořad ještě dvou až tří dekád. Analogická tvrzení platí pro další složky spotřeby domácností.

Až dosud se problematika koexistence ekonomického růstu a jeho dopadů na životní prostředí řešila zaváděním/zpříšňováním „zelené“ legislativy. Do té se (v zásadě nekontrolovatelně) promítaly jak přirozené a zcela legitimní obavy lidí (zejména mladších, ekologicky více citlivých generací), tak většinou velmi účelově